

Afgrødeskader forårsaget af kron- og
dåvildt i SAGROs område

2021

Forord

Udgivet af: SAGRO

Forfatter: Natur- og
Rasmus Filsø Løbner.

Udgave: 1. udgave januar 2021.

Forsidefoto: Dronebillede som viser massive skader i kornmark.

vildtrådgiver,

Tak til de deltagende landmænd som har svaret på spørgeskema og deltaget i telefoninterview.

Undersøgelsen er finansieret af SAGROs ejerforeninger bestående af:

- Holstebro Struer Landboforening
- Herning-Ikast Landboforening
- Sydvestjysk Landboforening
- Jysk Landbrug
- Familielandbruget VEST-Jylland

Billede 1: Omfattende skader i en majsmark hvor 5 hektar i 2020 blev totalskadet.

Indholdsfortegnelse

Indledning	4
Resultat af undersøgelsen	7
Forvaltningsperspektiver.....	13
Konklusion	15
Referencer	16

Indledning

SAGRO har i 2020 undersøgt omfanget af vildtskader forårsaget af både kron- og dåvildt i det område, som SAGRO dækker geografisk. Undersøgelsesområdet svarer til store dele af Midt-, Vest- og Syddjylland.

Undersøgelsen er tidligere gennemført i perioden 2013-2017, og nu udkommer en opdateret vildtskaderapport for året 2020.

Undersøgelsen er gennemført, så resultaterne kan sammenholdes med de tidligere års resultater. Spørgeskemaet er uddybet med flere nye spørgsmål, men resultaterne kan fortsat sammenlignes med de forudgående resultater.

De uddybende spørgsmål bygger på at undersøge, om den enkelte landmand anvender afværgemidler, og i så fald hvilke afværgemidler, der er brugt samt hvad omkostninger har været hertil i år 2020.

Datagrundlaget er indsamlet ved, at der er sendt et spørgeskema ud på mail til 3838 landmænd, som er kunder og/eller medlem af de lokale landbrugsorganisationer. Heraf er der indhentet brugbare svar fra 670 landmænd.

Omfanget af afgrødeskader dækker direkte udbyttetab på landbrugsafgrøder i dyrkningsåret 2020.

Dataindsamling

Indsamling af data er gennemført ved at sende et spørgeskema ud på mail til 3838 landmænd, som er kunder og/eller medlem af de lokale landbrugsorganisationer. Spørgeskemaet blev udsendt ad to omgange i november og december 2020. Med en besvarelsesprocent på 17 % blev der indhentet brugelige svar fra 670 landmænd.

Spørgeskemaet omfattede følgende emner:

- Information om ejendommen og dens geografiske placering
- Estimeret omfanget af afgrødeskader opdelt i følgende kategorier:
 - Ingen afgrødeskader af betydning
 - Mindre skader op til 10.000 kr.
 - Væsentlige skader 10.000-25.000 kr.
 - Store skader over 25.000 kr.
- Vurdering af hvilken vildtart skaderne er forårsaget af (kron- og/eller dåvildt)
- Mulighed for at beskrive problemet og dets omfang
- Information om metoder og omkostninger til at forhindre afgrødeskader

De landmænd, som indberettede skader over 25.000 kr., har haft mulighed for at skrive deres vurdering af, hvor store afgrødeskader de estimerer at have haft i året 2020. Nogle af disse landmænd er efterfølgende blevet interviewet pr. telefon for at drøfte det indberettede skadesniveau. Derudover blev emner som afværgemidler, regulering og øvrige løsningsforslag drøftet.

De samlede afgrødeskader er skønsmæssigt opgjort. I forbindelse med dataindsamlingen er tallene indhentet igennem landmandens egen vurdering. En vurdering, som landmændene selv har udtrykt, de har haft svært ved at bestemme. Landmændene har dog vist en god fornemmelse for omfanget af skader og derudfra vurderet det samlede udbyttetab. Den teknologiske udvikling har også gjort det lettere at vurdere omfanget af skader, heriblandt udbyttetalere på høstmaskiner samt opgørelse med droner.

Både i den fremsendte mail og gennem telefoninterviewet blev der gjort opmærksom på, at det økonomiske tab alene skulle opgøres ud fra de direkte afgrødeskader i dyrkningsåret 2020. Omfanget af skader dækker dermed ikke tab på grund af manglende mulighed for optimalt sædskifte, afskrivning på afværgemidler og øget tidsforbrug. Men som noget nyt i dette års undersøgelse, har der været uddybende spørgsmål i spørgeskemaet, som også skulle afdække emner som brug af afværgemidler og omkostninger hertil.

Billede 2: Kartoffelmark med store skader. Kartoffelavl er vidt udbredt i hele undersøgelsesområdet og det er en højværdiafgrøde med høje dyrkningsomkostninger. Selv små skader kan derfor medføre store økonomiske tab.

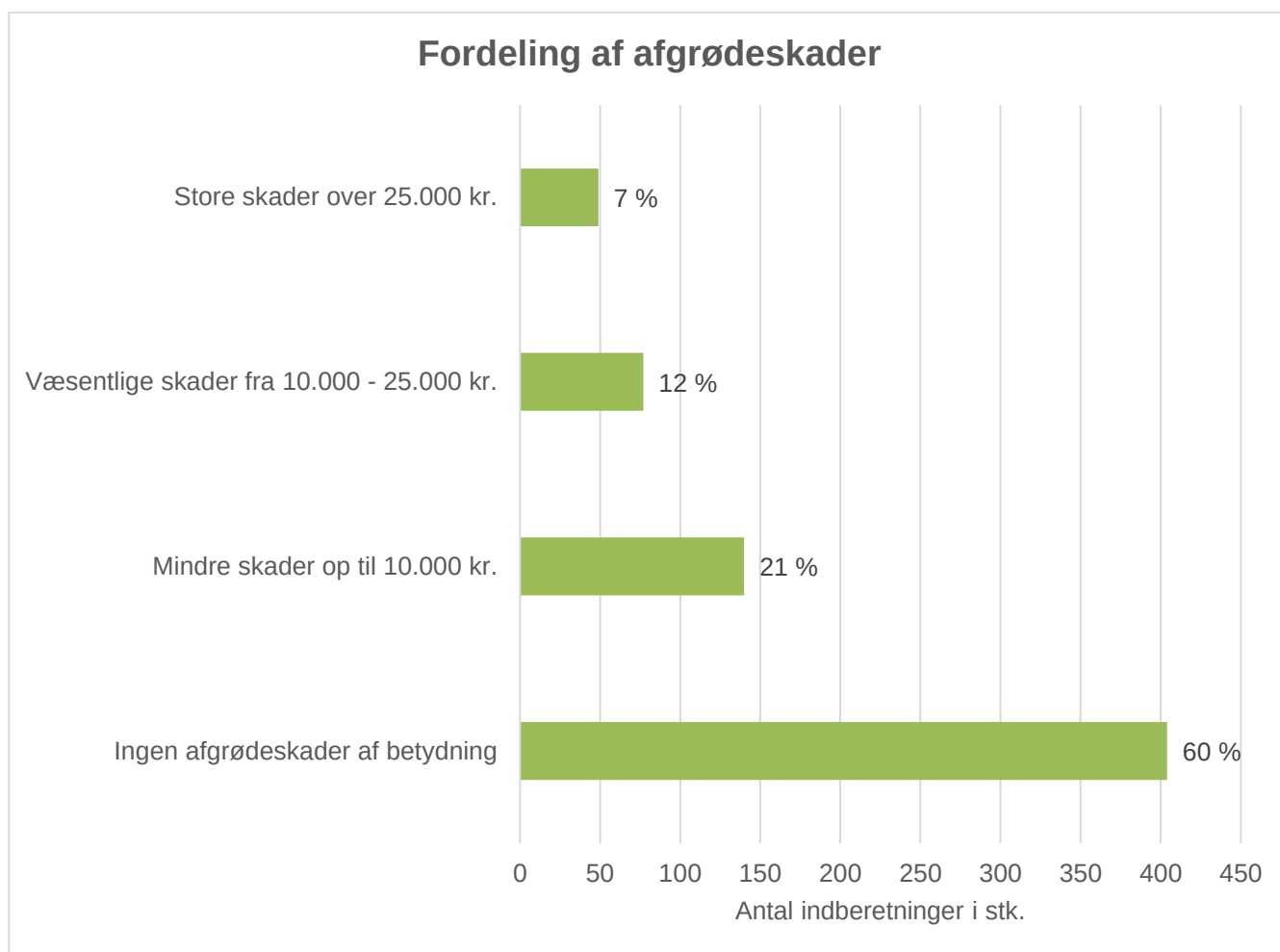
Resultat af undersøgelsen

Direkte afgrødeskader:

Der foreligger svar fra 670 landmænd, og svarene fordeler sig således:

- 404 med ingen afgrødeskader af betydning
- 140 med mindre skader op til 10.000 kr.
- 77 med væsentlige skader fra 10.000 kr. til 25.000 kr.
- 49 med store skader over 25.000 kr.

Af tabel 1 nedenfor fremgår det, at 60 % har indberettet, at de ikke har afgrødeskader af betydning.

Tabel 1: Fordeling af afgrødeskader. Tabellen skitserer antallet af indberetninger og den procentvise fordeling inden for de forskellige niveauer.

De landmænd, som har indberettet "Store skader over 25.000 kr.", har selv indberettet, hvor store afgrødeskade de estimerer at have haft i dyrkningsåret 2020. Afgrødeskaderne hos de 49 landmænd, som har indberettet "Store skader over 25.000 kr." er indberettet til at udgøre i alt 4.963.000 kr. Dette svarer til et gennemsnit på 101.285,71 kr. pr. landmand med "Store skader over 25.000 kr."

Afgrødeskaderne i de to øvrige kategorier er henholdsvis:

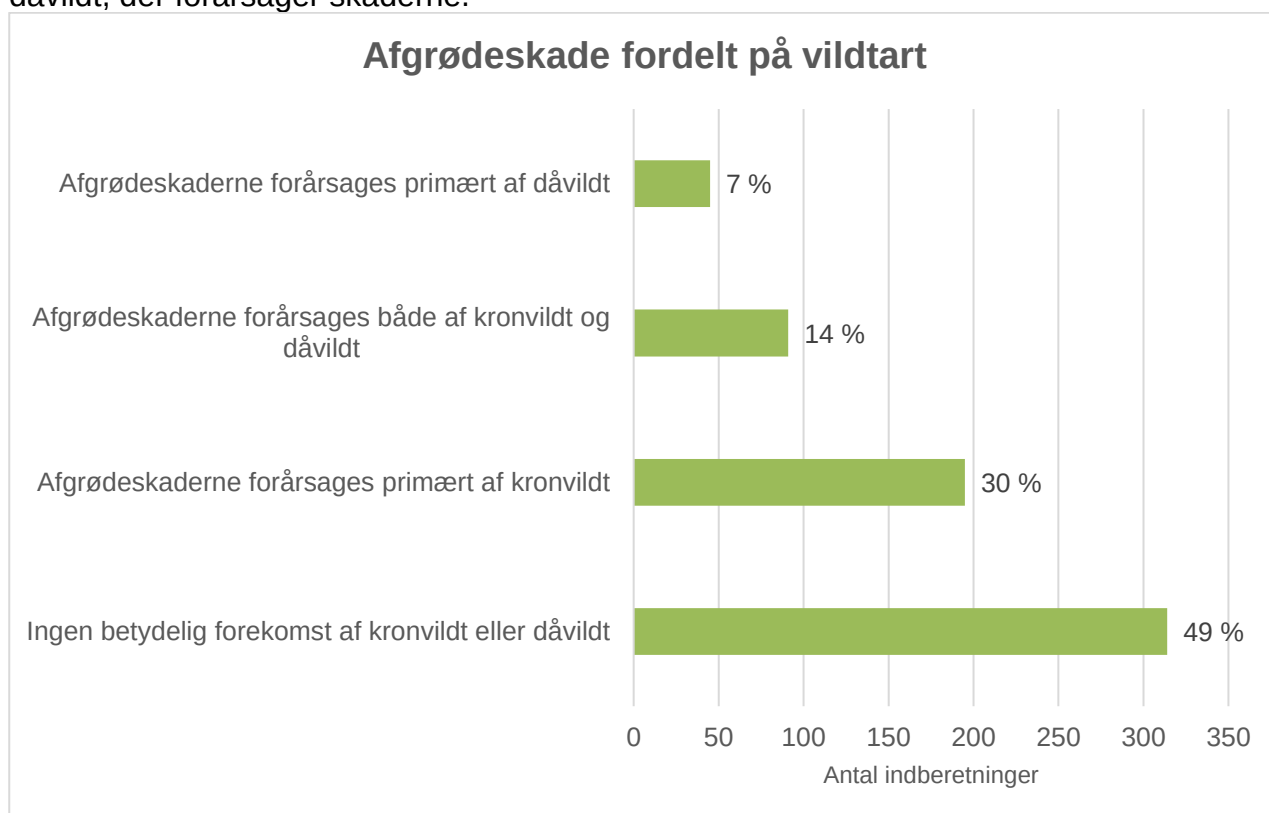
- "Mindre skader op til 10.000 kr.": 700.000 kr. (140 ejendomme á 5.000 kr.)
- "Væsentlige skader 10.000-25.000 kr.": 1.347.500 kr. (77 ejendomme á 17.500 kr.)

De samlede afgrødeskader udgør dermed 7.010.500 kr. alene for dyrkningsåret 2020.

Vildtart:

Der er i øvrigt indhentet oplysninger om, hvilken hjortevildtart landmanden har vurderet skaderne er forårsaget af.

I tabel 2 nedenfor ses, at skaderne primært forårsages af kronvildt, men en øget dåvildtbestand medfører også skader i flere områder. Kun i 7 % af tilfældene er det alene dåvildt, der forårsager skaderne.

Tabel 2: Afgrødeskade fordelt på hjortevildtart. Tabellen skitserer antallet af indberetninger og den procentvise fordeling af, hvilken hjortevildtart skaderne er forårsaget af.

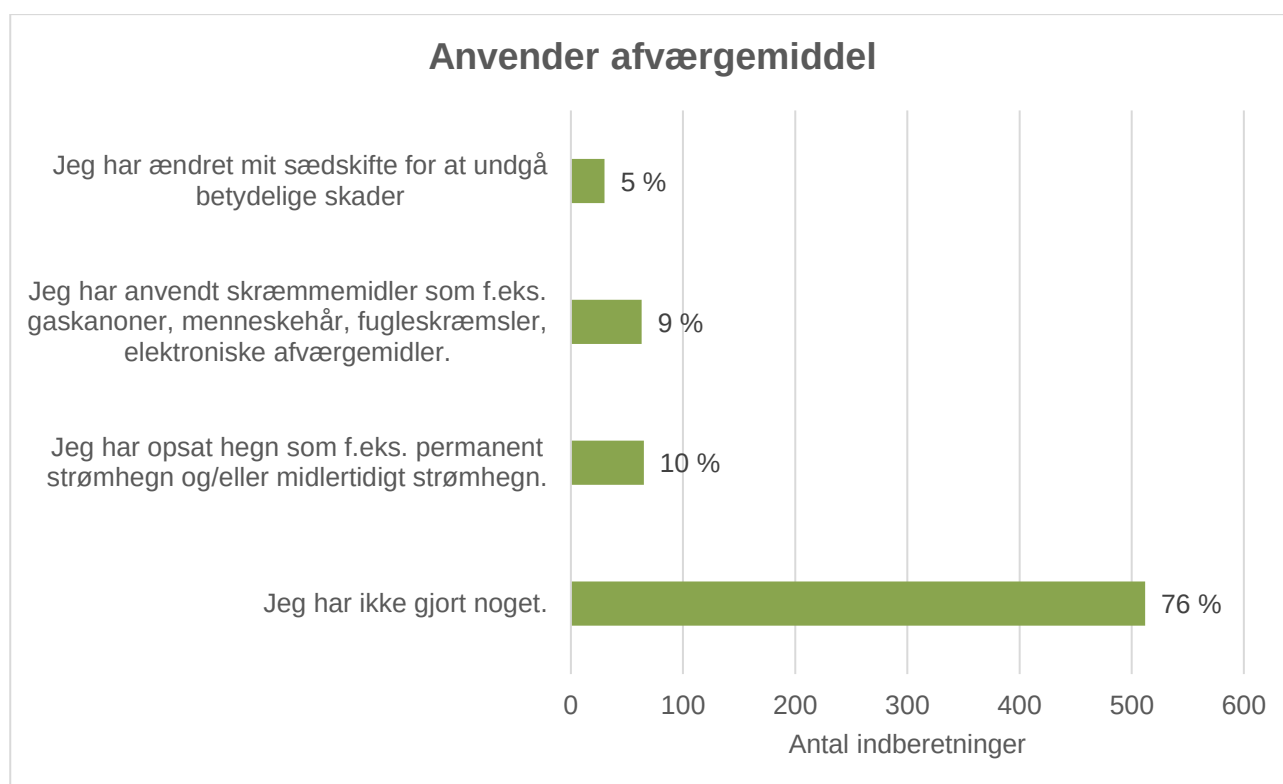
Afværgemidler:

For at hindre omfattende afgrødeskader forsøger nogle landmænd at anvende forskellige afværgemidler. Særligt opsætning af strømhegn er med gode resultater de seneste år blevet brugt i langt højere grad end tidligere.

Derfor har spørgeskemaet som noget nyt også beskæftiget sig med afværgemidler og omkostninger dertil. Af tabel 3 nedenfor fremgår det, at 24 % af de adspurgte har anvendt afværgemidler i år 2020, og her har hegning, som f.eks. permanent strømhegn og/eller midlertidigt strømhegn, været anvendt af hele 10 % af de adspurgte landmænd.

Til dette spørgsmål har landmændene haft mulighed for at vælge flere forskellige svarkategorier, og dette har omkring halvdelen gjort. Dette er udtryk for, at landmændene

forsøger at afværge afgrødeskaderne ved brug af flere forskellige afværgemidler samtidigt eller på forskellige marker.

Tabel 3: Fordeling af anvendte afværgemidler på antal og i procent. For de 24 procent, som anvender afværgemidler, er det normalt at kombinerer de forskellige afværgemidler.

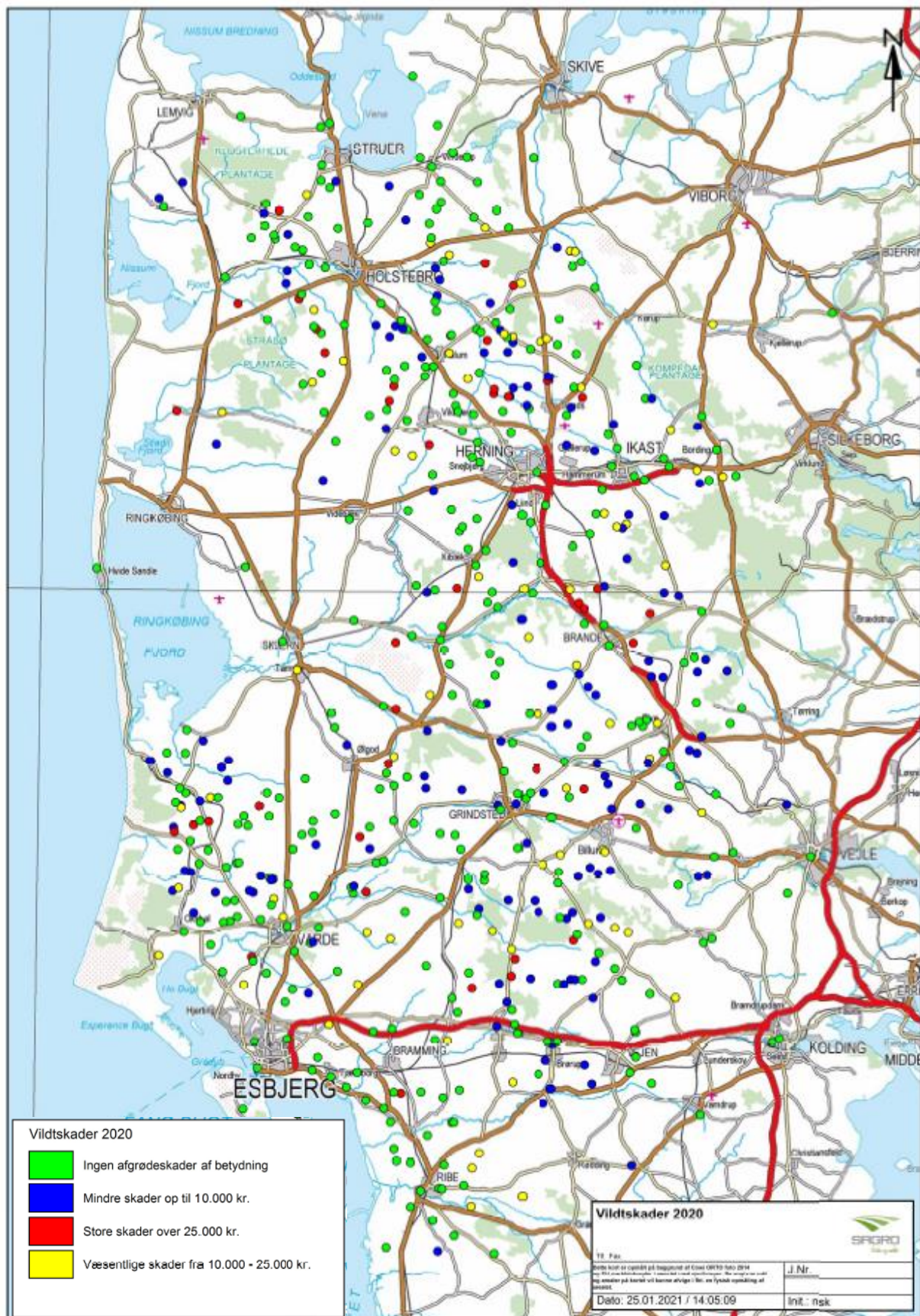
Af tabel 3 fremgår det også, at kun 5 % af de adspurgte har ændret sædskifte for at undgå væsentlige skader. I tidligere undersøgelser har mange landmænd udtrykt, at ændring af sædskifte har været en nødvendighed for at undgå skader i højbærgrøder. Men af denne undersøgelse fremgår det altså kun at være 5 % af de adspurgte, som har valgt dette.

De adspurgte udtrykker i øvrigt, at effekten af skræmmemidler ofte er korttidsvirkende og meget tidskrævende. Oplevelsen er, at kron- og dåvildt hurtigt vænner sig til forskellige skræmmemidler, og effekten er derfor ikke god på den lange bane.

Geografisk fordeling:

For at vise, hvor skaderne geografisk fordeler sig, er der lavet et kort, som viser skadernes geografiske placering og omfang. Kortet er lavet ud fra den oplyste adresse, som landmanden indberettede igennem spørgeskemaet, hvilket oftest er landmandens bopæl.

Kortet illustrerer, at skaderne oftest konstateres tæt på større skov- og naturområder. På næste side er kortet vist.

Billede 3: Geografisk fordeling af afgrødeskader ud fra de tre fastsatte niveauer.

Sammenfatning af øvrige resultater

Af de 670 besvarelser er der indberettet et samlet dyrket areal på i alt 46.034 hektar, heraf er der indberettet skader på 7.748 hektar. Det svarer til, at der er indberettet skader på 16,83 % af det samlede dyrkede areal.

Fordeles de samlede afgrødeskader (7.010.500 kr.) med antallet af indberettede hektar med skader (7.748 hektar), viser det sig, at der i gennemsnit er afgrødeskader for 904,81 kr./ha for arealer med indberettede afgrødeskader.

Gennem uddybende kommentarer og telefoninterview har mange af de adspurgte svaret, at strømhegn er en meget effektiv løsning på markniveau. Derfor har mange landmænd også helt undgået væsentlige afgrødeskader, efter de har opsat strømhegn på deres marker.

Spørgeskemaet har også indeholdt spørgsmålet "Hvis du gør en indsats for at reducere dine afgrødeskader, hvad vil du så tro dine omkostninger har været i år 2020 i dkk?" Fordelt på 84 indberetninger, er der samlet indberettet omkostninger for 630.250 kr. Det er 7.503 kr. pr. landmand, som har indberettet sine omkostninger til afværgemidler i år 2020.

Det samlede skadesomfang vurderes at være noget højere, end hvad denne undersøgelse påviser. Først og fremmest har kun 17 % af de adspurgte landmænd svaret på det tilsendte spørgeskema, og det må derfor antages, at de resterende 83 % også oplever afgrødeskader. Flere af de adspurgte landmænd har også ændret sædskifte for at undgå afgrødeskader, og her ligger også et ikke ubetydeligt tab. Udover skader i afgrøderne har flere fortalt, at de har problemer med at hegn, der holder kreaturer og frilandsgrise inde, bliver løbet ned, hvilket resulterer i øvrige skader og øget stress blandt husdyrene. Flere landmænd har også problemer med, at kron- og dåvildt ødelægger ensilagestakke, roe- og kartoffelkuler. Hvilket kan have store kvalitetsmæssige konsekvenser.

9 % af de adspurgte landmænd har anvendt skræmmemidler for at hindre omfattende skader. De hyppigste anvendte afværgemidler er:

- Fugleskræmsler
- Opsætning af menneskehår
- Elektroniske afværgemidler med forskellige lydeffekter
- Skræmmeskud og gaskanoner
- Fysisk opsyn i aften- og nattetimerne

Fælles for de anvendte skræmmemetoder er ofte, at effekten er korttidsvirkende og ofte meget tidskrævende.

Opsætning af strømhegn er fortsat mere og mere udbredt. Landmændene opsætter både midlertidige og permanente hegn med strømførende tråd eller bånd. Fælles for de fleste, der hegner, er at de føler sig nødsaget til at opsætte hegn.

Billede 4: Midlertidigt strømhegn, som er opsat for at holde hjortevildt væk fra kartoffelmark. Når kartoflerne tages op af jorden, fjernes hegnet igen.

Billede 5: Opsyn med alle typer afværgemidler er nødvendigt. Her er et eksempel på, at hjortevildt har fundet en passage ind på marken over hegnet.

Forvaltningsperspektiver

Omfang af skader:

Den seneste vildtskaderapport som udkom i år 2017, påviste afgrødeskader for 9.272.000 kr., som var baseret på 774 besvarelser. Denne undersøgelse kan dokumentere afgrødeskader for 7.010.500 kr. baseret på 630 besvarelser. Det økonomiske tab er derfor noget lavere end i 2017, men den er også baseret på 144 færre besvarelser. Det lavere tab er ikke nødvendigvis et udtryk for, at bestanden af kron- og dåvildt er blevet mindre. Det kunne også være et udtryk for, at landmænd er blevet mere effektive til at forhindre store afgrødeskader.

Hegning:

Generelt giver landmændene udtryk for, at de nyder at se kron- og dåvildt på deres arealer og vil nødtigt være det foruden. Men i de områder, hvor forekomsten er så stor, at dyrenes tilstedeværelse medfører betydelige afgrødeskader, bliver landmændene nødt til at tage hånd om problemet.

De seneste 5 år er hegning af marker tiltaget kraftigt. Det er en omkostningseffektiv løsning, som sikrer, at landmændene kan opretholde et hensigtsmæssigt og økonomisk optimalt sædskifte.

Landmændene udtrykker dog, at opsætning af hegn kun er en løsning på det enkelte areal, da det blot flytter hjortevildtet til de marker, som ikke er hegned.

Hegning har i øvrigt flere negative sideeffekter. Ofte vil intensiv hegning resultere i, at større skov- og naturområder kan være præget af "frahegning". Dette kan medvirke til, at hjortevildtet ikke kan bevæge sig frit rundt i landskabet. Derudover kan hegn lede vildtet langs unaturlige ledelinjer, hvilket kan give en øget risiko for påkørsler i trafikken. De fleste steder, hvor der opsættes hegn, forsøger landmændene at tilgodese overstående problematikker, men det er ikke altid muligt.

Hegning kan opdeles i to kategorier: permanent strømhegn og midlertidigt strømhegn.

Permanents strømhegn består typisk af 4-5 strømførende strømtråde med den øverste strømtråd i 1,8 meters højde. Det permanente strømhegn har en høj engangsomkostning, men kan typisk stå i 10-15 år, så på den lange bane er det den billigste løsning. Det permanente strømhegn er også meget effektivt, da det udgør en stor barriere, som vildtet har svært ved at passere.

Det midlertidige strømhegn er noget mindre med 1-3 tråde, hvor den øverste tråd ofte er placeret i op til 1,5 meters højde. Materialeomkostningerne er lavere, men arbejdsbyrden gør det dog noget mere krævende, da det midlertidige strømhegn skal opsættes i foråret og nedtages efter høst. Fordelen ved det midlertidige strømhegn er, at det kun udgør en barriere for vildtet i vækstsæsonen, når hegned er opsat.

Billede 6: Permanent strømhegn med 5 strømførende tråde opsat for at holde hjortevildt ude af den dyrkede mark. En effektiv løsning på markniveau, som stadig flere landmænd benytter sig af.

Jagt og bestandsregulering

Jagt efter kron- og dåvildt er eftertragtet. For de landmænd, som ejer jord med en forekomst af kron- og dåvildt, kan dette derfor også udgøre en betydelig ressource. Der er dog ikke altid sammenhæng mellem afgrødeskader i vækstsæsonen og mulighed for at nedlægge kron- og dåvildt på de samme marker i jagtsæsonen.

For nogle landmænd kan jagt kompensere de store afgrødeskader. Hvorimod andre landmænd kun har store afgrødeskader, men ikke mulighed for at øge jagtlejen, da kron- og dåvildt ikke kan nedlægges på deres arealer.

Kron- og dåvildt opholder sig nemlig typisk i større skovområder, når der er jagtsæson. Først efter mørkets frembrud bevæger de sig ud fra deres dagsrasteplads for at søge føde på de åbne arealer om natten. Store skader i vækstsæsonen betyder derfor ikke nødvendigvis mulighed for jagt på kron- og dåvildt.

I de områder, hvor bestanden af kron- og dåvildt er meget stor, og det resulterer i store afgrødeskader, hersker der ønske om at nedbringe bestanden. I praksis kan det dog være en umulig opgave, da jagter typisk kun afholdes og koordineres på ejendomsniveau.

I flere områder er man derfor igennem et frivilligt lokalt samarbejde blevet bedre til at koordinere afskydningen igennem fællesjagter, som har det formål at udtage en større andel af bestanden.

Et lokalt frivilligt samarbejde, hvor der planlægges og afholdes en eller flere fællesjagter, kan styrke samarbejdet og den fælles forståelse.

De store fællesjagter består typisk af en koordineret indsats, som indeholder jagt samtidigt i skove, naturområder og landbrugsarealer. Disse jagter er ofte meget effektive og de giver mulighed for, at der i højere grad kan nedlægges kron- og dåvildt på landbrugsarealer.

Flere af de interviewede landmænd har haft gode erfaringer med at deltage i et lokalt samarbejde og planlægning af store fællesjagter. På jagterne er der typisk enighed om, at

afskydningen alene bør være rettet mod at nedlægge hundyr og ikke mindst kalve. Disse jagter medfører ofte et langt større udbytte end på jagter, som afholdes på ejendomsniveau.

Dåvildt

Bestanden af dåvildt er stigende mange steder i undersøgelsesområdet, og dette kommer også til udtryk i tabel 2. Flere af de interviewede landmænd udtrykker bekymring for den stigende bestand af særligt dåvildt.

Jagttiden er meget begrænset i store dele i undersøgelsesområdet, og bestanden beskrives som værende i fremgang. Dåvildt har også en anderledes adfærd end kronvildtet, og de kan være mere besværlige at skræmme væk fra marker. Der foreligger flere observationer på, at dåvildt passerer permanente strømhægn - med afgrødeskader til følge.

En udvidelse af jagttiden på dåvildt i undersøgelsesområdet bør derfor overvejes.

Konklusion

Formålet med denne undersøgelse har været at indhente et datagrundlag, som påviser omfanget af afgrødeskader i SAGROs geografiske område. Datagrundlaget er indsamlet ved hjælp af en spørgeskemaundersøgelse med 670 besvarelser ud af 3838 adspurgte.

Undersøgelsen påviser afgrødeskader, forårsaget af kron- og dåvildt, for samlet 7.010.500 kr. for dyrkningsåret 2020. Eftersom opgørelsen kun dækker det direkte afgrødetab, vurderes det, at det samlede tab er højere. Årsagen hertil er, at der kun er indhentet svar fra 17 % af de adspurgte. Derudover fravælger nogle landmænd højbærdefgrøder, og generelt er mange forhindret i at dyrke et hensigtsmæssigt sædskifte. 24 % svarer i øvrigt, at de gør en aktiv indsats for at hindre afgrødeskader, og omkostningerne opgøres til 630.250 kr. alene for året 2020.

Den seneste undersøgelse, som udkom i år 2017, påviste afgrødeskader for 9.272.000 kr. Dermed foreligger der et noget lavere økonomisk tab i denne opgørelse. At det økonomiske tab er faldet fra 9.272.000 til 7.010.500 er ikke nødvendigvis et udtryk for, at bestanden af kron- og dåvildt er faldet i perioden. Undersøgelsen er baseret på 104 færre besvarelser end undersøgelsen fra 2017. Derudover har betydeligt flere landmænd valgt at opsætte hegn rundt om de udsatte marker, hvilket har resulteret i færre afgrødeskader.

Der er omkostninger og ikke mindst et højt tidsforbrug forbundet med at anvende skræmmemidler for at holde kron- og dåvildt væk fra dyrkede marker. Derfor vælger stadig flere landmænd at hegne de dyrkede arealer inde med strømhegn.

I områder med meget hjortevildt opsættes fortsat meget permanent strømhegn, som skal holde kron- og dåvildt ude af de dyrkede marker. Det midlertidige strømhegn, som kun er opsat i vækstsæsonen, kan også være en effektiv løsning, og den anvendes derfor også mange steder.

I områder med en stor bestand af kron- og dåvildt bør man arbejde for et lokalt samarbejde, hvor forskellige lodsejere, jægere og øvrige borgere fastlægger en ønsket ramme for, hvordan man forvalter bestande lokalt. Igennem sådan et samarbejde kan man med fordel planlægge og koordinere store fællesjagter, hvor der lægges vægt på afskydning af hundyr og kalve. Flere af de adspurgte landmænd har gode erfaringer med denne type samarbejde, og det bør derfor bredes ud til flere nye områder.

Referencer

Afgrødetab forårsaget af kron- og dåvildt i SAGROs område, 2017, Rasmus Filsø Løbner

Kronvildtskader i Jysk Landbrugsrådgivnings område, 2015, Peter Aalykke Jensen

Undgå skader fra hjortevildt - Sådan får du færre vildtskader på markerne, 2019, SAGRO

Hjortevildtsoversigten 2019, Danmarks Jægerforbund

Vildtudbyttestatistik og vingeundersøgelsen for jagtsæsonerne 2018/19 og 2019/20.
Aarhus Universitet.

Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v.